

Egy önmagára talált kistérség

A Nyugat-Balaton régiójának fenntartható fejlődést ígérő példái

Huszi Levente

Bevezetés

Az új évezred kezdetén megfigyelhető, hogy a fenntarthatóság kérdése egyre nagyobb hangsúllyal szerepel a nemzetközi politikában éppúgy, mint a gazdaság és a társadalom különböző nagyságú és koncentrációjú szegmenseiben, intézményeiben. Jelen tanulmány kísérletet tesz arra, hogy egy dinamikusan fejlődő nyugat-dunántúli kistérségben bemutassa a gazdasági, a környezetvédelmi és a szociális jellegű fejlesztéseket együttesen megvalósító kiemelt térségi példákat, külön hangsúlyozva ezek fenntartható, modellértékű elemeit a tervezett és a már megvalósult projektek alapján.

A területi elvű tervezés és a kapcsolódó fogalmak

A területi egységek egy-egy országon belül korábban főként a közigazgatási funkciók megszervezésének keretét képezték, egy részük azonban ezen belül többnyire valamilyen formában önkormányzati funkciókat is kapott. A területi statisztikai feladatok ellátása (többek között Magyarországon is) mindenkor ugyancsak a különböző szintű területi egységek keretei között valósult meg, a területi adatokhoz kapcsolódó területfejlesztési funkciók azonban, főként a nyolcvanas években a nyugat-európai integráció folyamatában, a regionális gazdaságfejlesztési problémák és a regionális gazdasági kapacitás vizsgálatára legalkalmasabb földrajzi területegységek megválasztására irányuló törekvések során kaptak szerepet. Az Európai Unióban ma használatos területi osztályozási rendszert az EU statisztikai szervezete, az Eurostat dolgozta ki. Elnevezése a francia nyelvű meghatározás (Nomenclature des unités territoriales statistiques, azaz Területi Statisztikai Egységek Nomenklatúrája) rövidítéséből kialakult NUTS. A NUTS-nak közvetlen jogi alapja nincs, de az Európai Közösség (majd az EU) törvényhozásában 1988 óta alkalmazzák (a 2052/88 számú, a Strukturális Alapok feladatairól szóló EK Tanácsi Rendelet, majd a helyébe lépett 2081/93 rendelet alapján) oly módon, hogy a Strukturális Alapok alkalmazásának célterületeként jelölik meg a meghatározott NUTS területi egységeket. A NUTS-nomenklatúra fokozatosan alakult ki. Az EK által szervezett 1961-es Brüsszeli Regionális Gazdasági Konferencia hozta létre a NUTS 2 (Basic regions) szintet, amelyet a tagországok regionális politikájuk általános keretével használtak, és a NUTS 1 (major socio-economic regions grouping together basic regions) szintet, amely alkalmas volt a regionális-nemzeti problémák bemutatására. Ezeket a szinteket ajánlotta az EK a problémák regionális elemzésére, így pl. a vámunió és a gazdasági integráció hatásainak a nemzeti szintnél mélyebb vizsgálatára. A NUTS 3 egységei viszont nagyjából olyan régiók, amelyek méretükben megfelelnek egy komplex gazdasági elemzés számára, speciális helyzetelemzést vagy pontos területi felméréseket lehet róluk készíteni. A ma használatos NUTS ötszintű, hierarchikus osztályozás, három regionális és két lokális szinttel. A hetvenes években a NUTS fokozatosan felváltotta a speciális területi osztályozásokat (a főként statisztikai alapú mezőgazdasági, közlekedési stb. régiókat) és mára alapját képezi a regionális gazdasági fejlesztések elszámolásának, valamint az EU

regionális szintre kialakított adatfelvételeinek és a regionális társadalmi- gazdasági elemzéseknek.

Magyarország területét az utóbbi évtizedekben szintén számos alkalommal, különféle szempontok és módszerek alapján osztották fel régiókra különböző tudományos műhelyek és politikusok. Viszonylagos egyetértés alapján, egy tárcaközi megegyezés eredményeként alakult ki 1971-ben a tervezési-gazdasági körzetek rendszere, (lásd az OT-ÉVM 101/1971. számú közös közleményét). Erre a területbeosztásra a KSH Területi Statisztikai Évkönyve egy évtizeden keresztül (1971 és 1980 között) önálló fejezetben rendszeresen közölt jelentős terjedelmű adatfeldolgozást. E régiókra ebben az időszakban fejlesztési koncepciókezdemenyvezések is épültek, de mert érdemleges munkaszervezetük sohasem alakult ki, a centrumból kiindult kezdeményezés az érdekeltek részéről nem kapott támogatást, a rendszer nem hozott maradandó eredményt, s a feledés homályába merült (BONIFERT, 2003). A kilencvenes években már az Európai Unióhoz való csatlakozással kapcsolatos követelmények között szerepelt egy olyan hierarchikus terület beosztási rendszer létrehozása, amely felépítésében, logikájában megfelel az unió rendszerének, a NUTS nomenklatúrának. Az erre a célra alkalmas rendszer kialakítása meglehetősen időigényesnek bizonyult. Abban viszonylag gyorsan kialakult az egyetértés, hogy Magyarországot – Dániához, Írországhoz, Luxemburghoz hasonlóan – NUTS 1 szinten egyetlen egységnek kell tekinteni. Nehezebb kérdésnek bizonyult viszont a második és harmadik szinttel kapcsolatos álláspont kialakítása, mert itt ellentétbe kerültek egymással a regionalista és a vármegyepárti nézetek. Előbbiek abból indultak ki, hogy a magyarországi megyék méretei nem érik el az EU kiemelkedően legfontosabb NUTS 2 szintjét, ezért ki kell alakítani egy külön regionális területbeosztást, míg a megyék tökéletesen kielégítik a NUTS 3 szint követelményeit. Végül ez a nézet került többségbe.

A kistérség

A kistérség fogalmára sok definíciót találunk, attól függően, hogy milyen feladatot szánunk neki. Térbeli lehatárolása sem egy egyszerű feladat, hiszen sem a közigazgatási, sem a természetföldrajzi határok, de még vonzáskörzet-határok sem definiálhatják kizárólagosan. Sokkal komplexebb területi egységről van szó, olyanról, ahol „*egy településkör történelmi, kulturális gyökereit, társadalmi-, természeti-, gazdasági adottságait, néprajzi értékeit együttesen kell vizsgálni, úgy, hogy ezen a területen a fenti tényezők homogenitása a legnagyobb legyen. Ezt a téregységet nevezhetjük kistérségnek.*” (SZÖRÉNYINÉ, 2002)

Az európai gyakorlatnak megfelelő, tervezési alapegységként megnevezhető statisztikai kistérség Magyarországon a NUTS 4 szint – és jelenlegi vizsgálódásunk középpontjában is ez a területi alapegység áll. Magyarországon a mai kistérségi szintnek megfelelő járásek, mint választott testületekkel rendelkező területegységek („tanácsszintek”) 1971-ben megszűntek, de közigazgatási területegységként 1984-ig fennmaradtak. Ekkor mint közigazgatási egységek is megszüntetésre kerültek, és helyükbe igazgatási város, illetve nagyközség környék elnevezéssel 139 területegységet alakítottak ki, majd ezek fokozatosan átadták helyüket a közvetlen megyei irányításnak. Az 1990-ben megalkotott önkormányzati törvény az igazgatási város, illetve nagyközség környék rendszert végleg megszüntette, de a korábbi járási, városkörnyéki szerepkörből adódóan a kistérségek részben a kihelyezett államhatalmi, államigazgatási és szolgáltatási feladatok, illetve tevékenységek szinterei maradtak. Nem közigazgatási alapon nyugvó, 138 statisztikai kistérséget 1991 és 1993 között a KSH alakított ki a területi statisztikai feladatok ellátásához, illetve az összetartozó, de a megyénél kisebb kistérségek, a

településrendszerben a centrumvonzáskörzet jellegű kapcsolatok elemzése céljából. Az 1996. évi területfejlesztési törvény alkalmazásához ezt a rendszert felülvizsgálva dolgozták ki a jelenleg is létező, 150 egységből álló kistérségi struktúrát. Ennek felülvizsgálata 2001-ben kezdődött meg és jelenleg is tart.

A kistérségi szerveződések megalakulása Magyarországon több szakaszhoz köthető, a 90-es évek első felében elindult kistérségi szerveződések erősen kötődtek a táji identitáshoz, ez a nevükben is megmutatkozott. Életre hívásukban nagy szerepet játszott az érdekérvényesítés, ezzel is magyarázható, hogy jellemzően az aprófalvas területeken jelentek meg először. A területfejlesztési törvény elfogadása utáni időszakra esik a kistérségek második alakulási hulláma. Ennek eredményeképpen a 90-es évek második felében az alulról szerveződő kistérségi társulások már szinte kitöltötték a teret, de ugyanakkor az önkéntesség elve érvényesülése miatt egyes területeken jelentős átfedések is mutatkoztak, azaz egyes települések több kistérségi szerveződés tagjai lettek.

A hazai kistérségi rendszer képezi jelenleg – a tervezésszociológiai funkcióval párhuzamosan – a területi kiegyenlítési támogatások allokálásának alapját, s a kistérségi területfejlesztési önkormányzati társulások (amelyek területe azonban sok esetben nem esik egybe a statisztikai kistérségek határaival) képviselőik révén részt vesznek a megyei, illetve a regionális fejlesztési tanácsok munkájában is. Az utóbbi években már megfigyelhető bizonyos államigazgatási, szolgáltatási, általában „menedzser” típusú tevékenységeknek a statisztikai kistérségek rendszerét követő, vagy azokhoz közelítő telepítése vagy az arra való törekvés. Ilyen, pl. az okmányirodák, a Teleház-program, a kistérségi megbízottak hálózata, a bankok és biztosítók fiókhálózatainak, az informatikai-távkezelési szolgáltatók körzetközpontjainak a telepítése.

Nálunk a települési társulások a kilencvenes évek második felében jelentős részben a közös infrastrukturális fejlesztési programok (víz- és gázellátás, szennyvíz és szilárd hulladék kezelés, esetenként közös ipari parkok és vállalkozói övezetek) megvalósítását tűzték ki célul. Területi kiterjedésük igen változó, azonban szinte kivétel nélkül eltér a statisztikai kistérségektől.

A magyar önkormányzati rendszer a települési autonómián alapul, a hazai jogi szabályozás ugyanakkor az önkormányzati feladatok hatékonyabb, gazdaságosabb, célszerűbb ellátása érdekében ösztönzi, hogy az önkormányzatok társulásokat hozzanak létre. A hazai gyakorlat nem ismeri a több nyugati országban létező kényszer-társulás intézményét, ehelyett az önkormányzatok önként, a képviselő-testület minősített többséggel hozott döntése alapján hozhatnak létre társulásokat. Az önkormányzati törvény az önkormányzati társulások négy fő típusát sorolja fel:

- körjegyzőségek, vagyis a hivatali feladatok ellátására létrehozott társulások;
- a települési önkormányzatok által létrehozott hatósági igazgatási társulások;
- intézmények fenntartására létrehozott társulások;
- közös képviselő-testület, illetve a törvény 1997. évi módosítása értelmében társult képviselő-testület.

Az önkormányzati törvény nyitva hagyja annak a lehetőségét, hogy az önkormányzatok a fentiekől eltérő társulásokat hozzanak létre. A területfejlesztési társulások az önkormányzati társulások egy sajátos válfaját jelentik. Ezeknek a szervezeteknek a létrehozását és működését az önkormányzati törvény, az 1996. évi területfejlesztési törvény, valamint a helyi önkormányzatok társulásáról és együttműködéséről szóló 1997. évi törvény szabályozza. Feladataik közé tartozik a települések összehangolt fejlesztése, közös területfejlesztési programok kialakítása, a fejlesztések megvalósítását szolgáló közös pénzalap létrehozása. A területfejlesztési önkormányzati társulás területfejlesztési koncepciót és programot készíthet, amelyet a területileg érintett megyei területfejlesztési,

illetve kiemelt térségi fejlesztési tanács véleményének kikérése után a társulás hagy jóvá. A kistérségi területfejlesztési koncepciót össze kell hangolni az országos, a regionális és a kiemelt térségi koncepciókkal, ugyanakkor a nagyobb térségekre vonatkozó területfejlesztési koncepciókat és programokat egyeztetés céljából meg kell küldeni a területileg érintett területfejlesztési önkormányzati társulásoknak is. Az Országos Területfejlesztési Koncepció (amelyet az Országgyűlés 35/1998. évi határozatával fogadott el) úgy fogalmaz, hogy a településrendszer meghatározó szintje a kistérségi együttműködés, amelyben többirányú a munkamegosztás az egyes települések között. A területfejlesztési önkormányzati társulások önkéntes szerveződések, nem kötelesek igazodni a statisztikai kistérségek határaihoz. Ez a magyarázata annak, hogy számuk meghaladja a statisztikai kistérségek számát, és határuk sok helyen nem esik egybe azokkal.

A tapasztalatok szerint a kistérségi társulások eredményessége személyfüggő, egyértelműen a társulás elnökének, de még inkább menedzserének aktivitásától, felkészültségétől, agilitásától függ. Jelenleg mintegy 500 térségfejlesztési menedzser és statisztikai kistérséghez kirendelt MeH megbízott hivatott a térségi fejlesztés és programkészítés ügyét elősegíteni. A Sapard kistérségekben FVM projektmenedzserek nyújtanak segítséget a programok kidolgozásához.

A fejlődés alapjait a saját potenciálok feltárása, korlátait a régió/kistérség ökológiai egyensúlya jelöli ki. A saját potenciálok feltárása együtt kell, hogy járjon a regionális/területi identitás megragadásával és megfogalmazásával. A fenntartható kistérség olyan, több település alkotta társulást jelent, mely táji, gazdasági, ökológiai és ezzel összefüggő szociális tényezők következtében, egészséges módon kialakult adottságai révén önmagában egyensúlyt megvalósító ökológiai egységet alkothat. A táji-ökológiai egység felismerése és megnevezése alapozza meg a kistérséghez kapcsolódó identitást, mely egyszerre gazdasági, ökológiai és szociális tartalmú.

A kistérségeknek szánt és a kistérségek részéről felvállalt legfontosabb feladatok

Legfontosabb funkciónak és feladatnak mondhatjuk a megyénél kisebb területi egységben a gazdaság és a társadalom térszemléletű fejlesztését úgy, hogy az adott térség fejlődése a térség gazdasági és társadalmi szereplőinek érdekképviselőire, érdekelismerésére, fenntarthatóságára és az önmozgásra építsen. E szemlélet alapján a térség fejlesztése a helyi gazdaság és társadalom ügye, azoké, akik a fejlődést akadályozó problémák és a fejlesztési lehetőségek felismerése alapján összehangolt akciókba kezdenek. Ez az együttműködés önkéntes, jó alapot szolgáltat hozzá a gazdaságföldrajzi-kulturális összetartozás érzése, a hasonló helyzetértékelés és a kapcsolatok közelsége, személyessége.¹

Tény, hogy a kistérségi szerveződés, a kistérségben való gondolkodás a magyar terület- és vidékfejlesztésben természetessé vált, holott közel sem beszélhetünk letisztult fogalomról, szerep- és feladatköréről. Ezt az is jól mutatja, hogy a területfejlesztési önkormányzati társulások mellett a 90-es évek végére megjelentek a vidékfejlesztési kistérségek (lásd.: SAPARD program).

A sok feladatot csak intézményesült, működőképes kistérségi szervezetek képesek elvégezni, de a kérdés az, hogy léteznek-e ilyenek, s ha igen, akkor mi az az erő, ami a központi források hiánya ellenére elvezet a működőképességükhöz. Ezt az alulról

¹ „A közigazgatási kistérség”, „A regionális intézményrendszer kiépítése”, „Az önkormányzati finanszírozás korszerűsítése” tanulmányok, IDEA Munkacsoport, Belügyminisztérium, 2003. április

építkezés erejében, a partnerségben, a pályázati úton megszerzett pénzügyi támogatások lehetőségében, az autonómiára való törekvésben kell keresni. De éppen ez jelenti azt, hogy a kistérségek működőképessége igen széles skálán mozog, sikerességük szervezet-, sok esetben személyfüggő. Az esettanulmányokban erre is látunk majd példákat.

A keszthelyi kistérség társulásainak bemutatása

Kis-Balaton Térségi Társulás

A Társulás megalakulásának előzményeként már 1990 áprilisában létrejött egy településszövetség Sármellék kezdeményezésére, amely a Kis-Balaton Településszövetség nevet viselte. A rendszerváltást követően azonban a megalakult képviselőtestületek nagy része nem újította meg a csatlakozási szándékot, így a településszövetség folytonossága megszűnt.

A mai Társulás 1993 novemberében jött létre. Megalakulásának előzményei, hogy a környék önkormányzatai felismerték azt, hogy a térséget - bár a Balaton mellett található - annak szerves részeként soha nem kezelték. A Kis-Balatont érintő fejlesztések nem tartalmazták a települések lakosságának véleményét, a döntések – amelyek az itt élők életét nagyban befolyásolják – nélkülük születtek. A közös érdekeik kifejezését nehezíti az, hogy az egymás mellett levő községek más megyébe tartoznak. E helyütt kerül említésre, hogy a kettős (vagy több) társulási tagsággal rendelkező települések nagyobb terhet vállalnak (lakosság-arányos tagdíjat fizetnek minden társulás költségvetésébe, amelynek tagjai), de több pályázati lehetőség és szélesebb partnerség áll rendelkezésükre, ami hosszú távon megtérülő sajátos beruházásként értendő (települési érdekképviselet).

A Társulást 27 község hozta létre, Somogy megyéből 9, Zala megyéből 18 önkormányzat. Az időközben történt változások után jelenleg 26 önkormányzat tagja a társulásnak: Alsópáhok, Balatonmagyaród, Egeraracsa, Dióskál, Esztergályhorváti, Bókaháza, Felsőpáhok, Garabonc, Gétye, Nagyrada, Sármellék, Szentgyörgyvár, Zalaapáti, Zalakaros, Zalamerenye, Zalasabbar, Zalaszentmárton, Zalavár, Balatonszentgyörgy, Vörs, Tikos, Hollád, Szökedencs, Sávoly, Főnyed, Szegerdő. A községek felsorolásából is látható, hogy a helyzetünk sajátos. A községek 3 régióhoz a Nyugat-Dunántúli, a Dél-Dunántúli, több település a Balaton Régióhoz is tartozik. A települések 2 megyéhez, valamint 4 statisztikai kistérséghez (Keszthelyi, Nagykanizsai, Marcali és Fonyódi) tartoznak. Időközben Zalakaros - várossá nyilvánítása után - létrehozta saját társulását a Zalakaros Környéki Települések Területfejlesztési Társulását. Ennek ellenére Zalakaros és több település tagja maradt a Kis-Balaton Térségi Társulásnak is.

A Társulás együttműködési megállapodást kötött a szomszédos Tátika-Rezi Régióval, a Keszthely-Hévíz Kistérségi Fejlesztési Társulással, valamint a Nyugat-Dunántúli Vízügyi Igazgatósággal és a Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóságával. Folyamatos és rendszeres a kapcsolat a Zala Megyei Munkaügyi Központ Keszthely, Nagykanizsa, Marcali Kirendeltségeivel, a Balatoni Fejlesztési Tanáccsal, a Területfejlesztési Tanácsokkal, a Regionális Vidékfejlesztő Irodákkal.

A turizmus fejlesztése érdekében már a Balatoni Kerékpárút tervei előtt elkészültek a Kis-Balaton Regionális Kerékpárút tervei, de sajnos a kerékpárút megépítése több akadályba is ütközött. Elsősorban forráshiány és a természetvédelmi szakhatóság kikötései miatt késik a beruházás megvalósítása.

1999 óta minden évben megrendezik a Kis-Balaton Évadnyitó rendezvényt Balatonszentgyörgyön. Nagy hagyományai vannak a Sármelléki Orbán-napi rendezvényeknek. Közös kiadvány létrehozására is sor került az elmúlt évek folyamán.

A térségfejlesztés kapcsán elkészült a Társulás SAPARD terve is. Elsőként a helyzetfeltárás és a stratégiai terv, majd az operatív program is megvalósult. A foglalkoztatottság tekintetében Társulásunk nagy tapasztalattal rendelkezik. Az elmúlt években több, jelen esettanulmányban is bemutatásra kerülő közmunka programra, reintegráló programra, valamint hátrányos helyzetűek képzésére is sor került.

2002-ben egy természeti, kulturális és épített örökségre épülő programcsomag készült, mely az egyes települések bemutatásán túl fejlesztési elképzeléseket határoz meg, melyekhez pályázati forrásokat is rendel. 2003-ban elkészült a társulás „közoktatási-fejlesztési” terve.

Jelenleg az országban is egyedülálló tanulmány készítése van folyamatban a Kis-Balaton térségi biomassza – nád, sás, gyékény, vízinövények – megújuló energiaforrásként történő hasznosítására. A projekt részletes bemutatása szintén része az esettanulmány gyűjteménynek.

A Társulás fő törekvése, hogy a foglalkoztatottság helyzetén folyamatosan javítson, az idegenforgalmi fejlesztési lehetőségeket feltárja, az infrastruktúra-hálózatot kiépítse.

A Tátika-Rezi Régió Önkormányzati Társulás

A Társulás 1992-ben alakult, elsőként Zala megyében. A tagtelepülések száma 15, beleértve a „határos”, Keszthely-Hévíz Kistérségi Fejlesztési Társulással közös, kettős tagságú településeket is. Az együttműködésben a Veszprém megyei Bazsi és Sümegprága, valamint a zalai Cserszegtomaj, Döbröce, Karmacs, Kisgörbő, Nagygörbő, Sümegcsehi, Rezi, Vállus, Vár völgy, Vindornyalak, Vindornyalak, Vindornyaszlós és Zalaszántó szerepel. A Társulás a Nyugat-Balaton Mikrorégió északi területén, Tátika és Rezi várának ölelésében gyönyörű, táji és kultúrtörténeti értékekben gazdag "zöld szigetként" helyezkedik el, mely gazdag programkínálattal, falusi szálláshelyekkel, hangulatos vendégfogadókkal, izgalmas barangolást kínálva várja a túrázni vágyókat, lovas és kerékpáros turistákat.

A már korábban említett, és a későbbiekben esettanulmány formájában is bemutatásra kerülő Nyugat-Balaton térségi szövetség a Tátika-Rezi Társulás működésében is kulcsfontosságú partnerségként számon tartott együttműködést jelent.

A Társulás önálló információs irodát működtet Zalaszántón, a Művelődési Házban, aminek létrehozását korábbi PHARE támogatások tették lehetővé. Az iroda jelenlegi tevékenységi köre: információs központ működtetése, regionális marketing, turisztikai szervezés, valamint a települési projektek előkészítése és menedzselése. Az iroda bővítését, szolgáltatásainak kiterjesztését régóta tervezte már a Társulás, ennek eredményeként létrejött és a megvalósulás befejező stádiumába érkezett projekt bemutatása részletesebb formában szintén része az esettanulmány gyűjteménynek. Egyéb kiemelkedő projektek a Társulás életében:

2003. januárjában elkészült a régió közoktatási helyzetét feltáró tanulmány, melyre az Oktatási Minisztériumtól nyertek támogatást. 2003. áprilisától a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium 22 millió Ft-os támogatásával 8 településen közmunka programot bonyolít le 34 fő 8 hónapon keresztül történő foglalkoztatásával. 2003. júniusában elkészült a Társulás és 15 tagtelepülésének honlapja is, mely a Balaton Fejlesztési Tanács 2001-es pályázati támogatása révén valósulhat meg. A Társulás további célja a társult önkormányzatok igazgatási területén gazdasági és társadalmi fejlesztések előmozdítása, a települések lakosságának gazdasági és kulturális érdekvédelme, érdekeinek védelme, közreműködés az emberi és természeti erőforrások jobb felhasználása érdekében.

A Keszthely-Hévíz Kistérségi Fejlesztési Társulás

A Társulást 1994 júliusában alapította öt települési és a Zala Megyei Önkormányzat. A társulás a Nyugat-Balaton Mikrorégió fogalmát is használja, amely a fent hivatkozott partner társulásokkal – Tátika-Rezi, Kis-Balaton, illetve egy veszprém megyei, „Lesencéktől a Balatonig” elnevezésű társulással – jelent deklarált együttműködést az 1995-96-os évektől. A nem önkormányzati partnerekkel elhatározott párbeszéd is 1996 tavaszától bontakozott ki. A Keszthely-Hévíz Kistérségi Fejlesztési Társulás és a Nyugat-Balaton együttműködés eredményeként újabb önkormányzatok csatlakoztak, így 1999 végétől 11 tagtelepülés erőösszegzését szervezik: Keszthely, Hévíz, Gyenesdiás, Vonyarcvashegy, Balatongyörök, Cserszegtomaj, Rezi, Karmacs, Alsópáhok, Nemesbük, Zalaköveskút. Az immár 9 éve működő társulás 1996-99 között (Ecos-Ouverture pályázaton nyert Phare támogatással) elkészítette az „Armos” örökségvédelmi europrojektet. Phare-CBC támogatással 1999-ben megújította a térségfejlesztési stratégiát. Bő két év alatt 2001-re túljutott a SAPARD vidékfejlesztési programozáson. A társulás menedzsmentje és vezetése sajátos hajtóerőt képvisel és hatékony lobbyszervezetet épített ki a térségben. A társulás működéséhez és legjelentősebb eredményei közé sorolható a Térségi Vállalkozói Klub, a Térségi Kamara, a szobakiadó egyesületek, a Térségmarketing Kht., és a folyamatban levő Nyugat-Balaton Területfejlesztési Tanácsadó Testület szervezése, menedzselése, inkubálása (lásd később!). Az együttgondolkodás színteréül szolgál az esettanulmányban is részletesen bemutatásra kerülő Nyugat-Balaton Mikrorégiós Forrásközpont, mely a térségi fejlesztések – képletesen szólva – „szellemi világitótornya”. A társulás az éves akciótervek és költségvetések keretein belül kiadványok, különféle képzési programok, rendezvények, vásári megjelenés, kistérségi érdekképviselés és a döntéshozók szakmai tanulmányútjai gazdagítják a munkát. A társulás menedzsmentje maga is rendszeresen pályázik, de az elérhető pályázati lehetőségekről a helyi önkormányzatoknak, a térségi gazdaság szereplőinek, civil szervezeteknek is tájékoztatást kínál. A megyei és a régiós diplomácia (Nyugat-Dunántúl ill. Balaton régió), a területi-, illetve a vidékfejlesztés és a turizmus intézményrendszeréhez kapcsolódás különösen az elmúlt 2-3 évben vezetett igazán komoly pályázati sikerekhez, a tagtelepülések infrastrukturális és más fejlesztési céljai megvalósítását segítve. A Nyugat-Balaton Mikrorégiós Konzorcium vezetőjeként a társulásban továbbra is hangsúlyos a kohéziós szerep, amely elősegíti a térség társadalmi-gazdasági fenntartható fejlődését.

Esetünkben szerencsésnek mondható, hogy a társulások elnöki tisztségét a kezdetektől fogva ugyan azok a személyek látják el, immár negyedik ciklusban megerősített polgármesteri státuszban. A térségben megvalósult példaértékű kezdeményezések, programok sorában elsőként említhető a sikeres kistérségi munka infrastrukturális és intézményi feltételeinek megteremtése. A partnerségben rejlő lehetőségek felismerése és kihasználása, a fejlesztések összehangolt tervezése és megvalósítása mindmáig jellemző az itt működő társulások munkájára.

Területfejlesztési tapasztalatok a keszthelyi kistérségben

Keszthely és Hévíz városa lényegében szervesen kiegészíti egymást, így sem a statisztikai kistérségen, sem pedig a megyén belül nem igazi versenytársai, hanem kooperációs partnerei egymásnak. A területfejlesztés szempontjából feltárt keszthelyi kistérség a KSH adatai szerint 27 települést foglal magába, lakosainak száma 47 701 fő. A kistérség gazdasági szempontból nem túl elmaradott, mégis rurális térségnek számít. A part menti

települések kivételével a térségre hagyományosan jellemző a mezőgazdasági termelés. A földek aranykorona értéke 13-21 között található, de átlagosan 16 aranykorona. Mégis jellemző a szántóföldi növénytermesztés, a gabonafélék és a takarmánynövények termesztése. A térségben szinte minden településhez tartozik zártkert, szőlőhegyek és gyümölcsösök; az itt élő gazdák több évszázados szőlőtermesztési és borkultúrával rendelkeznek. Az állattenyésztésben még a közelmúltban is nagy szerepet játszott a tejtermelő tehenek tartása. A térség klimatikus viszonyai erre alkalmassá teszik a területet. Manapság azonban – és ez országos jelenség! – hiányzik a legelőkről a csorda, a gulya, a ménes stb. legelésző állatok látványa, mely táji elemként nemcsak a helyi lakosság hagyományokra épülő megélhetését biztosítaná, de jelentős, turisztikai szempontból értékelhető vonzerőt is jelentene. A kistérségi területfejlesztési társulások a Balaton erőteljes üdülőövezeti hatása mellett (mivel az csak a nyári szezonban érvényesül) a rurális térségre jellemző problémákkal küzdenek: a falvakban folyamatosan csökken a népesség. Ez a csökkenés az elvándorlásból és az elöregedésből adódik. Nem csupán a lakosság száma csökken, hanem romlanak az iskolai végzettség mutatói is, hiszen a képzetesebb emberek hagyják el először a települést, a fiatalok és mobilabb rétegek is elvándorolnak, nem épülnek új lakások és leáll a közművesítés. A térség polgármestereivel készített mélyinterjúk tapasztalatai alapján legfontosabb célként fogalmazódik meg ezért a települések lakosság megtartó erejének helyreállítása, mely számukra a település fenntarthatóságának, a megmaradás és a jövő egyik legfontosabb záloga. A helyzetfeltárásnál nem szabad elfeledkezni a védett környezet, a jelentős vendégforgalom okán a közmű infrastruktúra nivójának kiemelt fontosságáról sem. A hulladék elhelyezés és a közúthálózat fejlesztése szintén fontos feladatot jelentenek és jelentős terhet rónak a kistérségi önkormányzatokra.

A görcső alá vett területi egység statisztikai kistérség, az esettanulmányok összeállításának szempontjai azonban ezen túlmenően az önkormányzatiság és az önszerveződés alkotmányos jogán létrejött, statisztikai kistérség határain is túlnyúló, valódi tartalommal feltöltött és működő területfejlesztési önkormányzati társulások működését és eddigi sikereit, nehézségeit és előre vetített lehetőségeit tükrözi a partnerség, az összefogás jegyében.

Esettanulmányok, példaértékű kezdeményezések, programok a kistérségben

Keszhely-Hévíz Kistérségi Fejlesztési Társulás, Keszthely

Az ismertetett projekt „A sikeres kistérségi munka infrastrukturális feltételeinek megteremtése erőösszegzéssel, valamint a térségi identitással, mint belső erőforrással való gazdálkodás példája” címmel zajlott le.

A társulás 1994-ben alakult, ekkor a társulás személyi feltételeit Keszthely város önkormányzata, a technikai feltételeket Gyenesdiás község önkormányzata biztosította.

A Keszthely-Hévíz Kistérségi Fejlesztési Társulás legelső elkészített programja a „FÖNIX” program, már 1995 tavaszán felvázolta a társulás egyik legfontosabb vezérelvét, az erőösszegző együttműködést, amelynek célja a Nyugat- Balaton Mikrorégió kialakítása, működtetése és menedzselése. A program a feladatok fő irányait az alábbiakban határozta meg: Deklarált megállapodásokkal erősíteni a Nyugat-Balaton mikrorégiót.

Ez a megállapodás egyrészt a megyében működő szomszédos önkormányzati kistérségi társulásokkal került megkötésre 1995-ben (Tátika Rezi Régió Önkormányzati

Társulás, Kis Balaton Térségi Társulás), másrésről a Veszprém megyében működő Lesencétől a Balatonig Társulással. A három partnerszervezettel lefedett együttműködési terület három megyét érint: Zala, Veszprém, és a Kis-Balaton társult önkormányzatain keresztül Somogy megyét. Az ily módon kialakított mikrorégió 55-60 települést foglal magába, ami területfejlesztési nagyságrendjét tekintve – európai uniós mércével mérve is – megfelel a finanszírozás mérethatékonysági kritériumának.

A nem önkormányzati szervezetekkel történő tudatos kapcsolatépítést, amely erősítheti az önkormányzati szférán kívül a vállalkozói és civil oldalt is. Ez a kapcsolatépítés 1996 óta folyamatos.

Az 1995-ben megfogalmazott stratégia megvalósításának fontos állomása volt az 1997 nyarán kialakított Helikon Kistérségi Iroda, ahol a társulás mellett további három szervezet is helyet kapott: Balaton Regionális Fejlesztési Rt., Zala Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvány, Zala Megyei Kereskedelmi és Iparkamara. Az így kialakított „négyesfogat” a térség gazdasági, önkormányzati, és civil szféra valamennyi szereplője felé teljesen újszerű és komplex kínálatot biztosít. Az együttműködés egyéb területeken is eredményes volt, amelyeket a partnerségben megvalósított pályázatok és egyéb programok bizonyítottak. Ezek közül a legjelentősebb a kistérségi turizmus termékfejlesztési terv, és az ARMOS örökségvédelmi program. Négy év sikeres esztendő után további előrelépés történt, mivel a partneri kör újabakkal bővült, (Balatoni Integrációs és Fejlesztési Ügynökség és a MEH kistérségi megbízott) az iroda új névvel új helyre költözött. 2002 elején megnyílt a Nyugat-Balaton Mikrorégiós Forrásközpont.

A forrásközpontban az önkormányzati társulás két irodahelyiséget bérel, amelyben három területfejlesztési munkatárs dolgozik: a társulás menedzsere, az FVM vidékfejlesztési menedzser és a MeH-es kistérségi megbízott. A partner szervezetek alkalmazásában további hat fő van jelen a házban. Minden szervezet a maga területén segíti a fejlesztések megvalósulását. A Balatoni Integrációs Kht. a Balaton Fejlesztési Tanács pályázatait, kutatásait szervezi és menedzseli a térségben; a Kamara és a Vállalkozásfejlesztési Alapítvány munkatársai a gazdaság szereplőit segítik pályázati információkkal, szaktanácsadással; az FVM menedzser a falugazdászokkal és a vidékfejlesztési partnerekkel tart kapcsolatot és folyamatos pályázatfigyelési munkákat lát el; a társulás menedzsere a Társulás programjait készíti elő és segíti a cselekvési tervek megvalósulását különböző partnerek bevonásával; a Miniszterelnöki Hivatal térségfejlesztési megbízottja pedig a kistérségi párbeszéd további erősítésével, a kistérségben működő társulások működésének összehangolásával, a térségi diplomácia elősegítésével az Európai Unió csatlakozásra való felkészülés általános feladatait látja el. Az irodák a legújabb technikai eszközökkel felszereltek, továbbá közös tárgyalóhelység használatára van lehetőség. Az iroda felújítására a szervezetek együtt pályáztak, és a működési költségek vállalása is közösen történik. A Forrásközpont komplex szolgáltatásai közül kiemelhetőek az alábbiak: továbbképzések, szakmai programok szervezése, projektgenerálás, projektfejlesztés, pályázatfigyelés, pályázati tanácsadás, „Polgármesterek Klubja”, szobakiadók egyesülete, Térségmarketing Kht., „Vállalkozók Klubja” fórumok és párbeszédkezdések kezdeményezése, fejlesztési konzorciumok létrehozása, pályázati gesztorság, partnerség, együttműködések szervezése, általános menedzsment feladatok ellátása.

Az 1995-ben kitűzött cél tehát megvalósult. Létrejött egy, az átfedéseket kiszűrő rendszer, amely tudatos erőösszegzéssel képes szolgálni a kistérség és a mikrorégió szinte valamennyi szereplőjét. Ez a megoldás eredményesnek mondható, amelyet bizonyít a partnerségi együttműködésen alapuló pályázatok sikeressége, a kiépített szolgáltatások komplexitása, szakszerűsége, és a fenntarthatóság biztosítása. Az együttműködő partnerek

egybehangzó véleménye szerint a kulcs a megfelelő partnerek megtalálása, illetve egy virágzó Nyugat-Balaton térség víziója volt.

A 8-10 éves társulási együttműködés nagy felismerése, hogy – miközben a tervezési-statisztikai és funkcionális régiók határán nélkülözhetetlen az aktív párbeszéd a területfejlesztés és turizmus irányítóival, döntéshozók, vállalkozók és civilek közt egyaránt – a valódi eredményt és a problémáink megoldását nem várhatjuk az Európai Unió csatlakozástól; tisztában kell lennünk saját értékeinkkel, gyengeségeinkkel és azokkal a lehetőségeinkkel, amelyekre alapozva a fejlesztési koncepciókat építhetjük a jövőben.

Tátika-Rezi Régió Önkormányzati Társulás, Zalaszántó

A bemutatott projekt a „Vidékfejlesztési és falumegújítási központ létrehozása” címen valósult meg.

A Tátika-Rezi Régió Önkormányzati Társulás sajátos helyzete annyiban különbözik a másik két társulástól, hogy az itteni falvak sokkal kevésbé számítanak közvetlen vízparti településnek, inkább periférikus helyzetben van e szempontból, a vidéki jelleg hátrányos hatásai kézenfekvőbbek ezeken a tagtelepüléseken. A hagyományosan mezőgazdasághoz kötődő létforma elsorvadt, annak megszűnése az ingázók számának jelentős növekedésével, a helyben foglalkoztatás érezhető hiányával járt együtt. A népességmegtartó településpolitika egyik jelentős feladata az alternatív jövedelemszerzés feltételeinek megteremtése. E célt szolgálja a Zalaszántó Önkormányzata által életre hívott Vidékfejlesztési és Falumegújítási Központ ötlete.

A Zalaszántó gesztorságával megvalósuló kezdeményezés a falu polgármestere által megfogalmazott legfontosabb célja a vidékfejlesztéssel–falumegújítással foglalkozó szellemi erőforrások fizikailag egy konkrét irodaépületben való megjelenítése helyben, minden térségi állampolgár által elérhető közelségben. „Helybe hozzuk a szakértelmet.”-fogalmazott a polgármester.

Az együttműködő partnerek a Tátika-Rezi Régió Önkormányzati Társulás 15 tagtelepülése, a Nyugat-Balaton Társadalomtudományi Kutatóműhely, Veszprémi Egyetem, FVM menedzser, MEH kistérségi megbízott, Vállalkozásfejlesztési Alapítvány, Balaton Fejlesztési Tanács, illetve a két kistérségi partner társulás.

A projekt megvalósításának helyszínül egy szimbolikus épület szolgál: a középkorban épült Gersei-Pethő-kúria. A helyi védetség alatt álló műemléki épület azt a kort idézi, amikor a Gersei-Pethő család volt a falu és Tátika várának uradalmi birtokosa. A nemesi család mintegy 200 év alatt, a XVII.-XVIII. században megyegyűléseknek is otthont adó járási székhellyé és híres vásártartó helyé fejlesztette a községet, templombővítéssel pedig jelentős egyházi privilégiumokat szerzett. E korszak a település fénykorának tekinthető, így nem véletlen, hogy a képviselő testület döntése a romos épület teljes felújításának terhét vállalva a patinás Gersei-Pethő-kúriára esett. Az ingatlan megvásárlására az önkormányzat 9 millió Forintot költött, a teljes felújításra és az irodák kialakítására – mely folyamatban van - 6,5 millió önrészt és 15 millió pályázati támogatást - Vidékfejlesztési Célelőirányzat keretében - vett igénybe.

A partner szervezetek meghatározott rend szerint fogadóórákat adnak, elérhetővé téve azokat a specifikus információkat (statisztikai adatok, pénzügyi–területfejlesztési–gazdasági-tervezési ismeretek), melyre a helyi gazdáknak, vállalkozóknak, civil szervezeteknek és polgároknak szükségük lehet. Az iroda fő profilja szolgáltatás (pályázatfigyelés, pályázati szaktanácsadás, gazdasági programterv, -kölségvetés, -fejlesztési koncepció készítése, projektfejlesztés, minőségbiztosítás, EU „információs pont”), ezért az állandó partnerek mellett folyamatos partner– és kapcsolatépítés színtere is

lesz a jövőben, konferenciák, továbbképzések szervezésével segítve a célok megvalósulását.

A program megvalósulása közvetlenül „csupán” 5 új munkahely létrejöttét eredményezi (területfejlesztési szakértők, kutatók, irodai alkalmazottak, gondnok), de a hosszútávú eredmények tekintetében az iroda és a benne együttműködő szakemberek feladata lesz azoknak a foglalkoztatási programoknak a generálása, mely az alternatív jövedelemszerzéshez szükséges ismereteket és tapasztalatokat átadja, illetve megvalósítja a kistérségben. A projektgenerálás, projektfejlesztés rendkívül fontos feladat. Nincsenek településfejlesztési koncepciók. Az önkormányzatok ciklusról-ciklusra működnek, és legtöbb – pénzügyi és humán - erőforrásukat azok a delegált állami feladatok kötik le, amelyek alapfeladatnak tekinthetők, hiányoznak a helyi adottságokhoz mért, szakmailag alátámasztott tervek, koncepciók. Igények és elképzelések vannak, szinte valamennyi képviselőtestület rendelkezik bizonyos jövőképpel, fejlesztési prioritással, de ezek egészen ritkán kerültek megfogalmazásra írásban, koncepció formájában. Hiányzik a tudatos építkezés, fenntartható településfejlesztés módszertana, szakmai háttere és ismeretanyaga. Ezért van kiemelt hangsúly a szakmaiságon, a bevont partnerek ez irányú felkészültségén (lásd: Veszprémi Egyetem Georgikon Mezőgazdaságtudományi Kar, Társadalomtudományi Kutatóműhely).

A siker kulcsa a Tátika-Rezi társulási elnök szerint a sikeres csapatjáték megvalósítása. A falusi turizmus az alternatív jövedelemszerzés egyik kiemelten nevesített kitérési lehetőség a térségben.² Az érdekelteknek mindent meg kell tenniük, hogy vonzóvá tegyék a településüket. Ennek a célnak a megvalósítására pedig a helyi adottságokra épülő, következetesen megtervezett és végrehajtott fejlesztési koncepciók kidolgozása szükséges, melynek szakmai hátterét hivatott biztosítani az iroda.

A felmerült akadályok közül elsőként nevezte meg polgármester úr az önbizalomhiányt. Azt a döntési helyzetet kell megértenünk, amit egy stratégiai gondolkodású képviselőtestület vállal fel ebben a helyzetben. A rendkívül korlátozott önkormányzati pénzügyi lehetőségek mellett komoly elhatározás szükséges, hogy a meglévő, nehezen fenntartott alap-intézmények mellett egy újabb intézmény létrehozását vállalja egy település. Rövidtávon szemlélve kifejezetten népszerűtlen döntésnek tűnhet az új intézmény létrehozása, mikor a meglévő intézmények fenntartása is komoly nehézségeket jelent egy 1000 fős település működtetésében. De figyelembe kell vennünk, hogy nem beszélhetünk fenntartható faluról, ha hiányzik a megújulás képessége, a lehetőségek módszeres feltárása, stratégia kidolgozása. Az önkormányzat kockáztat a jövő biztosítása érdekében, vállalva ezzel, hogy bizonyos érdeksérelmeket okoz rövidtávon. Erejéhez mérten valóban óriási a feladat, ha a fejlesztés 6,5 milliós önrész igényét, plusz az ingatlan megvásárlására fordított 9 milliós összeget összevetjük a település idej, 220 milliós költségvetésben nevesített, fejlesztési céllal felhasználható szűkös 26 milliós fejlesztési alappal, melyből 16 millió eleve céltartalékként szerepel.

Az eredmények terjeszthetőségét a megfelelő partnerség és érdekeltségi viszonyok kiépítése biztosítja. A program szervesen kapcsolódik a területfejlesztési törvény módosításához és az Uniós csatlakozásban is jelentős szerepet fog tudni vállalni. A meglévő, autonóm önkormányzati társulások képesek integrálódni az új lehetőségek befogadásának érdekében, a csatlakozási folyamat mintegy katalizátorként elősegíti a szélesebb körű kapcsolatépítést. A zalaszántói falumegújító központ alternatívája, „kistésvére” úgymond az előző példában bemutatott kistérségi szolgáltató irodának, mert

² „A Tátika-Rezi Régió Önkormányzati Társulás természeti és kultúrtörténeti értékeire épülő szelíd turizmus. 2001. Zalaszántó

egy jelentős lépéssel közelebb lép a háttértelepülések, a periféria irányába, annak specifikus igényeihez mérten, falusi környezetben kínálja a megújulás lehetőségét. A Vidékfejlesztési és Falumegújítási Központ tervezett átadása és ünnepélyes megnyitója 2003-ban volt.

Kis-Balaton Térségi Társulás, Sármellék

Ezen kistérség esetében több projektet mutatunk be. Az *első*, a „Környezetvédelemmel kapcsolatos foglalkoztatási programok a Kis-Balaton térségben” címen futó programról az alábbiak mondhatók el.

A Kis-Balaton Térségi Társulás foglalkoztatási programok szervezésében nagy tapasztalattal rendelkezik. A térség önkormányzatainak összefogásával három évvel ezelőtt indult az első foglalkoztatási program. A társulás tartós munkanélkülieket foglalkoztatott közmunka- reintegráló program keretében.

A foglalkoztatási programok lehetővé tették, hogy halmozottan hátrányos helyzetű munkavállalók hosszabb-rövidebb időre munkát kapjanak.

Az elvégzett feladatok a többségében forráshiányos önkormányzatok feladatellátását segítették, a faluképet javították, segítettek egy-egy település szociális gondjainak enyhítésében és jelentős mértékű környezet-szennyezést szüntettek meg. Eredményeként javult a falvak köztisztasága, nőtt a parkosított területek nagysága, jelentős mennyiségű út és csapadékvíz elvezető árok készült el. A program az önkormányzatokra háruló köztisztasági terhek csökkentését is lehetővé tette azáltal, hogy viszonylag alacsony ráfordítással megszűntek az illegális hulladéklerakók.

2000-ben a Szociális és Családügyi Minisztérium támogatásával 120 fő tartós munkanélküli foglalkoztatására nyílt lehetőség, amelyből 60 fő a Kis-Balaton térség településeiből került ki. A következő évben a Gazdasági Minisztérium finanszírozásával 5 településen (Sármellék, Alsópáhok, Felsőpáhok, Zalavár, Dióskál) valósult meg a az a program, amelynek keretében a minisztérium 23 fő alkalmazásához biztosított egy évre támogatást. A Szociális és Családügyi Minisztérium 2002-ben meghirdetett közmunkaprogramja keretéből 90%-os támogatást nyújtott a bér- és közterheinek teljesítésére, továbbá támogatta a munkaruha, munkaalkalmassági vizsgálat költségeit is. A térség 10 településén (Sármellék, Szentgyörgyvár, Dióskál, Egeraracsa, Zalaapáti, Esztergályhorvát, Gétye, Bókaháza, Zalasabar, Zalavár) 36 fő alkalmazása vált lehetővé. A foglalkoztatottak elsősorban romák, nők, 45 év felettek és a 25 év alatti fiatal pályakezdők.

A programot Keszthely Város irányításával a Kis-Balaton Térségi Társulás, a Keszthelyi Városüzemeltetési Egyszemélyes Kft. és a Helikon Kastélymúzeum Kht. valósította meg. Csak ezzel a partnerségi együttműködéssel vált lehetővé a pályázati kiírásnak való megfelelés, amely szerint 120 fő foglalkoztatását kellett biztosítani négy hónapon keresztül.

A közmunkások foglalkoztatása részben összevontan, nagyobb részt pedig az egyes önkormányzatoknál a polgármesterek irányításával történt. A kistérségi társulás központjában történt a munkaszerződések megkötése, munkaügyi nyilvántartások vezetése, a program végrehajtásának összesítése. A 2002. évi program legnagyobb hátránya volt, hogy csak négy hónapos foglalkoztatást tett lehetővé (2002. május 2. – augusztus 31.), pedig a továbbfoglalkoztatásra igény lenne, mind a munkanélküliek, mind az önkormányzatok körében.

A *másik* bemutatandó projekt egy megújuló energiagazdálkodási program, amely egy térségi biomassa erőmű megépítését célozza.

A sármelléki térségi biomassza erőmű tervezésének ötlete kiváló példája a helyi adottságokra építő környezettudatos, térségi összefogással megvalósuló fenntartható fejlesztéseknek. A projekt egyben meghosszabbítása az előzőekben említett foglalkoztatási problémák kezelésének, hiszen a megvalósítás során számottevő munkahely jön majd létre – remélhetőleg hosszabb távon!

A projekt teljes címe: „Kis-Balaton térségi biomassza – nád, sás, gyékény, vízínövények, hulladékok – megújuló energiaforrás hőenergia hasznosítása”.

A Balaton Fejlesztési Tanács kezdeményezése alapján 2000 évben meghirdetett és 2001 júniusában elkészült és elfogadott a Balatoni Üdülő Körzet teljes területére kiterjedő fejlesztés átfogó programnak 12 alprogramja (intézkedése) közül: a 2. sz. intézkedés olyan kedvező eredménnyel zárult, hogy szükségessé vált további megvalósíthatósági tanulmány szintű kidolgozása. A program kimutatta azt a jelentős biomassza volument, amely minden évben keletkezik (4600 tonna/év, barnaszén minőségű energiahordozó), kötelezően kitermelik, majd hasznosítás nélkül szabadon elégetik, miközben ez a rövid távolságról betakarítható mennyiség tíz község faluközponti főbb intézményeinek megbecsült hőenergia-ellátására (kellő tartalékolással) is elégséges volument tesz ki. Ennek érdekében településenként egy-egy egyszerű, de korszerű környezetbarát technológiájú biomassza bázisú, kis fűtőmű és max. 200-200 m-es faluközponti vezetékes közelhő-ellátó hálózati rendszer válik szükségessé, mely a földgázhálózati ellátáshoz képest kedvezőbb fogyasztói költségkihatással jár, miközben a rendszer gazdaságosan és fenntarthatóan üzemeltethető. A projektbe bevont partnerekkel a Kis-Balaton Térségi Társulás és a Balatoni Integrációs és Fejlesztési Ügynökség Kht.-val alkotott konzorciuma a megvalósíthatósági tanulmány elkészítésével megalapozza a Kis-Balaton menti 10 partner község, így: Balatonmagyaród, Balatonszentgyörgy, Fönyed, Garabonc, Nagyrada, Sármellék, Sávoly, Vörs, Zalasababar és Zalavár települések új évezred környezeti kihívásainak megfelelő energiaellátását.

A helyi, főleg képzetlen kimutatott számú munkaerő foglalkoztatásához is hozzájárul a rendszer (250-300 fős állandó foglalkoztatott a projekt megvalósításának eredményeként).

A vázolt programszintű méretezésekhez képest a beruházást megelőző pontosabb számítások és előzetes tervek szükségesek, amely megvalósíthatósági tanulmány mélységű kidolgozást és előzetes üzleti terv kidolgozását igényli e projekt keretében. Ennek ütemezése nagyjából megegyezik az Európai Unió Strukturális Alapjainak elérhetővé válásával (2004. május), így a tervezés eredményeként létrejött tanulmány alkalmas formába rendezve egy az egyben benyújtható, példaértékű pályázati anyag lesz.

A Nyugat-Dunántúli Regionális Fejlesztési Tanácshoz beadott pályázattal elnyert támogatás jelenti a projekt szempontjából alapvető és szükségszerű feltételt: egy tételiesen kimunkált tartalmú megvalósíthatósági tanulmány és üzleti terv kidolgozását. Ennek költsége a korábbi program kidolgozói és együttműködő partnereinek ajánlata szerint bruttó 8,96 millió Ft. Ennek saját részét a Kis-Balaton Térségi Területfejlesztési Társulás és a Balaton Fejlesztési Tanács Végrehajtó Szervezete vállalja. A projekt megvalósításának előzetesen becsült beruházási költsége: mintegy 900 millió Ft.

A projekt tervdokumentáció, melyre a pályázat keretében támogatást (8,064 millió Ft-ot) nyert a Társulás, nélkülözhetetlen alapját képezi a majdani beruházásnak, ugyanakkor költségkihatásában nem éri el a teljes becsült létesítési költség 1%-át (0,896%-a).

Az elérhető eredmények számba vételénél adottságként említhető, hogy a Balaton Kiemelt Üdülő Körzet Kis-Balaton térségében a 3 200 hektáron, ill. annak igénybe vehető 60%-án, 1 800 ha területén évenként 4 600 t biomassza volumen keletkezik (1 000 ha nádason 3000 t, 700 hektáron 1 400 t száraz sás, 100 ha-ról 200 t gyékény), amelyet eddig learattak és a helyszínen elégettek. A kitermelt biomassza energiaforrás energiatartalma a számítások szerint 0,0782 PJ/év. Az előzetes felmérés és becslések szerint a Kis-Balaton

térségi 10 településközpont meghatározott főbb fogyasztóinak hőenergia-igénye összesen 0,0543 PJ/év. Kézenfekvő lehetőség tehát, hogy a keletkező és hőellátásra hasznosítható, energiahordozói volumen abszolút energia-megtakarítást – import földgáz kiváltást – eredményez, ha megépül a projektben kidolgozandó 10 kis falu központi, egyszerű kis fűtőmű (korszerű környezetbarát technológiával). A helyi energiaforrás adottságok kitermelésének költsége egyébként a Vízvédelmi Rendszer fenntartásánál jelentkezik, itt csak a tüzelőanyag beszállítási-tárolási elenyésző költséggel kell számolni. A faluközponti hőbázisok és rövid hálózati szakaszok együttes becsült beruházási költsége mindössze: 900 millió Ft; 3,3 millió Euro (2002 évi árszinten), amely 0,05–0,06 PJ energiamennyiséget vált ki évente, ami fajlagosan is igen kedvező. A 10 község esetében 250–300 fő állandó (főleg képzetlen) új foglalkoztatást generál. A foglalkoztatottak várhatóan a biomassa begyűjtése és tárolása körüli munkálatok során lesznek alkalmazva, de jelentős a logisztikai, karbantartási munkálatok munkaerő igénye is. A tíz erőmű működtetéséhez településenként kb. 25 fő foglalkoztatása válik szükségessé.

Az előzetes becslések szerint az output indikátorok közül ide értelmezhető továbbá:

- a megújuló energiát felhasználó lakások száma: mintegy 75–80 db, intézmények száma: mintegy 90 db lesz.
- a megújuló energiaátalakító termelő egységek száma: 10 db kisléptékű. Az általuk előállított energia összességében: 15 000 TW

A megújuló energiaforrások korszerű környezetbarát hasznosítási módjai általában újításnak foghatóak fel a hagyományos energiahordozókhoz képest, mind a kitermelésük, mind szállítványozásuk, mind átalakításukat, végül takarékos fogyasztásmódjukat tekintve. E projektben az eddigi pazarló gyakorlattal (a biomassa szabadtéri elégetésével) szemben, a javasolt közvetlen, helyi újszerű felhasználáson (2 – max. 8 km szállítás) túlmenően maga a faluközponti hőellátási rendszer minősül újításnak, mivel: nádbázisú kialakítandó új technológia kialakítási javaslatát és megoldásmódját is tartalmazza a projekt, elsőként hazai és közép-európai viszonylatban.

A projektben vázolt, vízínövényekre (avas nád, sás, gyékény) alapozott faluközponti hőellátási rendszer egy olyan megújuló biomassa energiahordozói volumenre alapozva jöhet létre, mely igényelt volumennek a többszöröse keletkezik a szűk térségben folyamatosan, hosszú távon és évenként.

Az energiatermelő-átalakító oldalról értékelve: a faluközponti hőtermelő és hőellátási rendszer az előzetes tervek szerint önfenntartó, a biomassa minimális ára miatt igen gazdaságos üzemeltetést biztosító rendszer, amely beruházásnak kedvező megtérülési idejét a projekt fogja pontosan kimutatni.

A tervezési projekt kedvező környezetvédelmi, energiamegtakarítási és pénzügyi kedvező hatása és eredményeinek kimutatását követően, a rendszer megvalósításához szükséges még a következő ütemben – operatív program keretében, pályázati úton, Európai Unió Strukturális Alapjának támogatásával, pótlólagos tőkebevonással stb. – kellő támogatás ahhoz, hogy utána a rendszer folyamatosan, további támogatás nélkül, fenntartható módon, gazdaságosan üzemelhesen.

A megújuló energiaforrások közül a biomassa alapú hasznosításnak a projektben javasolt módja; specifikusan a Kis-Balaton Vízvédelmi Rendszerében víztisztító funkciót betöltő vízínövények (nád, avas nád, sás, gyékény) újrahasznosítása történik energiaátalakítási – hőenergia ellátási célra, miközben e másodlagos hasznosítás is a környezeti terhek csökkentését, a környezet és élettér javítását szolgálja, a következő értékekkel:

- évenként nem tüzelnek el a szabadban 3 000 t nádat, 1 400 t száraz sást, 200 t gyékényt, összesen 4 600 t biomassa mennyiség nem szennyezi a környezetét;

- az évenként hasznosítható biomassza energiaforrás energiataralma: 0,0782 PJ/év, amelyből 0,0543 PJ/év hasznosul a javasolt projekt megvalósításával;
- a kidolgozandó projekt által kiváltható hagyományos földgázenergia nagysága: 0,05–0,06 PJ/év;
- csökken a térség légszennyezése, a környezeti terhek csökkenésének mértékét az 1. táblázat mutatja;
- a kidolgozandó megvalósíthatósági tanulmány és üzleti terv alapján a projekt alkalmas lesz közvetlenül a beruházás megvalósítására;
- a gazdasági-társadalmi hasznossága: a 250–300 fő állandó foglalkoztatott igényével fejezhető ki a kistérségben;
- a rendszer tipikusan példája és első hazai referenciahelye lehet a fenntartható fejlődés (környezet-gazdaság-társadalom) ideális szimbiózisának, egyszerű eszközökkel, látványos eredményekkel a létrehozásától kezdődően folyamatosan;
- megismerve a készülő „Nyugat-Dunántúli Regionális Környezetgazdálkodási Program” Helyzetértékelési anyagát megállapítható, hogy a projekt összhangban van a Kis-Balaton tájegységre vonatkozó értékelésekkel és a megújuló energiaforrás-hasznosításokra vonatkozó általános pozitív ajánlásokkal;
- a projekt alapozó, rendszer-tervezési munkái, valamint az alkalmazandó technológiák innovatív jellegűek, ilyen kezdeményezés Magyarországon és Közép-Európába eddig még nem történt;
- az EU Csatlakozási Alapok és a remélhetőleg jövő évtől megnyíló és Magyarország számára is elérhetővé váló Strukturális Alapok jelentős súllyal támogatják a megújuló energiaforrás-hasznosításokat. Ez a minta vagy referencia projekt követendő példája lehet más alkalmas helyekre is adaptálható megoldásmódoznak.

1. táblázat: A beruházás hatása a környezetszennyező anyagok kibocsátására

Hatás	Földgáz kiváltás esetén	Olaj kiváltás esetén
CO ₂ csökkenés	4 171,0 tonna/év	3 236,3 tonna/év
CO csökkenés	24,8 tonna/év	35,6 tonna/év
NO _x csökkenés	1,0 tonna/év	8,9 tonna/év
SO ₂	33,77 tonna/év	n.a.
por	6,9 tonna/év	n.a.

A harmadik projekt a Tátika-Rezi kistérség természeti, kulturális és épített örökségére alapozott turisztikai programcsomag és információs rendszer kialakítására vonatkozik.

A Tátika Rezi kistérségi társulás programjai között a megalakulásától kezdődően (1993) kiemelt helyet foglalt el a turisztikai kínálat erősítése, vonzó turisztikai programcsomagok kidolgozása és menedzselése. A társulás kezdeményezésére és megvalósításával az elmúlt években elkészültek a térséget bemutató kiadványok (A Zöld Sziget várja Önt, Kovács-hegy tanösvény), és a társulás tagtelepülésein felállításra kerültek a térségi turisztikai információs táblák.

Sikeres PHARE programnak köszönhetően 2001-ben elkészült egy több mint 200 oldalas, kétkötetes tanulmány „A Tátika-Rezi Régió Önkormányzati Társulás természeti és kultúrtörténeti értékeire épülő szelíd turizmus,-ról.

Az elkészített tanulmány részletesen bemutatja a térség adottságait, földrajzi elhelyezkedését, az egyes területek, települések kapcsolatait, s – felmérve a növény és állatvilág állapotát – mindenre kiterjedő részletes ökológiai „térképet” közöl. A tanulmány

második kötete a tájértékek és tájhasználat közti konfliktusokat tárja fel, de széles körben bemutatja a térség hiedelmeit, hagyományait, legendáit is. Térképgyűjteménnyel teszi teljessé az anyagot. A tanulmány felvázolja a továbblépés lehetőségeit és esélyeit, kellő muníciót adva a program folytatásához, amely alapján 2002-ben kidolgozásra került a társulás természeti, kulturális és épített örökségére alapozott turisztikai programja.

Az elkészített program célja: térségi összefogáson alapuló egységes turisztikai programcsomag és információs rendszer kialakítása, amely megalapozza a térség tájvédelmi stratégiáját.

A program elemei:

- Turisztikai programcsomag kidolgozása: turisztikai vonzástényezők vizsgálata, összegzése, aktuális rendezvénysorozatok tervezése, rendezvények összehangolása, túraajánlók összeállítása, turistautak rendszerének bekapcsolása a kínálati körbe, kerékpározási és lovaglási kínálatbővítés, a turizmust kiszolgáló létesítmények és szolgáltatások listája;
- Egységes turista tájékoztató rendszer kialakítása;
- Tájékoztató kiadványok kiadása;
- Turisztikai kalauz: a kistérség természeti, táji, építészeti és néprajzi értékeinek bemutatása, turistaútvonalak rendszerének bemutatása, lovas és kerékpárútvonalak térképe, a társulás 15 településének történeti bemutatója, szolgáltatások listája, faluismertető, és faluajánló tájékoztató lap elkészítése;
- Tájékoztató táblák: információs táblák a településközpontokban; természeti és kultúrtörténeti értékeket bemutató információs táblák és jelek a turistautak menti állomásokon;
- Útvonaljelek: olyan útvonaljelek jelzésének elkészítése, amely tartalmazza a településekről induló útvonalakat, tanösvényeket, a kerékpárral és lovakkal bejárható utakat, és egyéb iránymutató táblákat közöl.

A részletesen kidolgozott program biztosítani tudja a folyamatos pályázás lehetőségét, és a megfelelő feladat felosztást a sikeres végrehajtás érdekében. A tanulmány PHARE pályázati támogatásból készült, ennek összköltsége 2,5 millió Ft, melyből a tagtelepülések által vállalt önrész igény 180 ezer Ft volt.

A vidékfejlesztési menedzser tájékoztatása szerint a tanulmánnyal eddig két alkalommal pályáztak a megvalósítás finanszírozására, de sajnos sikertelenül. A kudarc legfőbb oka a társulás költségvetési korlátja volt, ugyanis nem tudta vállalni azt az önrész igényt, ami a pályázati kiírás feltétele volt, ezáltal csak a program egy részének és nem a teljes program megvalósítására tudott pályázni, ami nagyságrendjét tekintve egy tompított térségi hatást eredményezett volna. Ez azonban – mintegy ördögi kör – a pályázati esélyeket csökkentette. A társulási elnök elmondása szerint alapjaiban rázta meg a kudarc az anyagilag meggyengült önkormányzati társulás életét. Az amúgy is nehéz anyagi körülmények között működő önkormányzatok részéről erejükön túli vállalás volt az önrész biztosítása, a sikerhez mégsem volt elég. Így megmaradt ugyan a befizetett tagdíj a bankszámlán – nem lett felhasználva a pályázat keretében – de előrelépés sem történt, a társulás léte pedig megkérdőjeleződött több tagtelepülés számára. A kudarc rossz tanácsadó, ebben az esetben a legkisebb támogatás is sokat jelentene a társulásnak, új lendületet adhatna a program következetes, kis lépésekben történő, folyamatos megvalósításának. A pályázat elbírálóinak az objektív kategóriák mellett nehéz ugyan értékelnie ezt a kevésbé számszerűsíthető tényezőt, mégis fontos megemlíteni és ebből megpróbálni a tanulságokat levonni: a társulás működésére jelentős hatással vannak a társulási ülésről távozó polgármesterek és együttműködő partnerek jövőre vonatkozó elképzelései, reményei – amit érzékeny befolyásol a „nyertünk” vagy „nem nyertünk”

gondolata. A tanulmányban foglalt program következetes megvalósítását akadályozó tényezők feltárása alapján fontos tanulság az, hogy a közös siker élménye szintén fontos összetartó erőt képvisel.

A *negyedik* program a „Kolping szellemiség és az élhető falu példája, Alsópáhok” címmel jellemezhető. Ez a gyakorlatban egy szellemi alapokon álló üzleti kezdeményezés fenntartható modellje.

Alsópáhok Zala megye keleti részén helyezkedik el. Nyugati oldalán közvetlenül határos a térség két jelentős városával, Hévízzel és Keszthellyel. Természetföldrajzilag a Zalai-dombság keleti részéhez tartozik. A falu felekezeti hovatartozását tekintve nagyrészt római katolikus. A településen a hagyományokra és a keresztény hit gyakorlására utaló számos útszéli kőkereszt, kultikus hely, templom látványa fogadja az ide látogatót. Ezt azért fontos kiemelni, mert a fenntartható modell bemutatása kapcsán arra fogunk példát látni, hogy a katolikus szellemiséggel áthatott vállalkozás – egy családbarát Hotel-komplexum – működtetése milyen extraprofitot tud realizálni a messzemenően racionálisnak és haszonelvűnek mondott gazdasági térben a belső értékrend kisugárzása révén. A vállalkozás úgymond jó „táptalajra” talált a térségben, de speciális szolgáltatásai révén önálló rendszerként is bemutatható a működése, ezért foglal el sajátos helyet a bemutatásra került térségi projektek sorában.

„A község neve feltehetően a „páhol” igéből származik. A környéken működő tímár foglalkozásra, a nyersbőr páholására utal, annak többes számmal ellátott változata. A térségben több település is foglalkozott ezzel, a meleg vizekre építve.” – olvasható a falu nemrégiben elkészült honlapján. Az Alsópáhokot Hévízzel összekötő út a berken halad át. A község Hévízzel való összenövését jelenleg csak a veszélyeztetett berek maradványai gátolják. Az utcakép rendezett. Az utcakertek változó szélességűek, zömében füves, cserjés megjelenésűek. Az előtte futó vízvezető árok is községszerte karbantartott, díszítő és képileg összefogó elemmé lépett elő. Az előkertek virágosak, gondosan ápoltak. A főutcán a buszmegálló kiképzése esztétikus, az építmény körül virágágyás gazdagítja a látványt. A községnek nincs főtere, ezt a szerepet a templom és a Kolping Hotel közötti kiöblösődés tölti be. A területen adódó szintkülönbséget magas támfalak építésével oldották meg, melyek további akadályt jelentenek az egység képi kialakításában.³

A KSH 1980 és 1998 közötti népességadatai szerint a lakosok száma 1985-ig csökkent. Az 1986-87-es évi mélypont után folyamatosan emelkedő tendencia tapasztalható, mely a település hosszútávú jövője szempontjából kedvező. Az állandó lakosok mellett jelentős az ideiglenes, szezonális lakónépesség is.

A település határában két bánya is működik. Mindkét bánya helyileg a keszthelyi út felől közelíthető meg. A homokkőpala bánya hasznos anyagának kitermelése után, vizuálisan nem jelentős tájseb keletkezik, melynek rendezése a körülötte elterülő szántóföldek művelése szempontjából megoldásra vár. Az itt kitermelt palát nem csak a településen, hanem az egész térségben használják. A tőzégbányát 1996 közepén nyitották meg a berekben. A bányászat ma gazdasági szempontból előnyös, a kitermelés befejezése után pedig a terület tájképi adottságait gazdagító elemévé válik. A rekultiváció szempontjait rögzítő dokumentum nem tartalmazza a végleges kialakítás részleteit és a létrehozott terület fenntartási feladatait. Külön tervet igényel a terület szakszerű rendezése, mely érvényesíti a már meglévő dokumentumban leírt elképzeléseket. Főbb vonalaiban:

3 Alsópáhok község településszerkezeti és rendezési terve 2002. A településről szóló felhasznált információk részben elérhetőek a www.alsopahok.hu címen is. A Kolping Hotel reklámdala a www.kolping.hotel.hu címen érhető el, a Kolping mozgalomról részletesebben a www.kolping.hu és a www.kolping.de oldalakon olvashatunk. Az esettanulmányban szereplő információkat Kutai Dóra sajtóreferens bocsátotta rendelkezésre.

egy három tóból kialakított tórendszer, hasznosítását tekintve egy rekreációs, egy természetvédelmi, és egy halgazdasági célú tó kerül majd itt kialakításra. Erdősítéssel tervezik a különböző funkciók térbeli elválasztását megoldani. A település turisztikai érdeke a terület tájképileg és funkcionálisan megfelelő rendezése, mivel elkészülte után az egyik legmeghatározóbb vonzerővé válhat. A felhagyott bányarészekben a rekultivációt folyamatosan végzik. A községben már színvonalasan kialakított a turizmus infrastruktúrája, szállodák, éttermek, csárdák, presszók, magánházaknál szálláslehetőségek.

A településen szinte minden házban van ivóvíz. A csatornahálózat kiépített. Vezetékes gáz az épületek háromnegyedében van bevezetve. A településen 520 lakás van, ebből 3 önkormányzati. Telefon a lakások 62%-ba van bekötve. A községben a kedvezőtlen megjelenésű parabolaantennák elhelyezése helyett, kábeltelevízió hálózatot alakítottak ki, melyhez a lakástulajdonosok fele csatlakozott. A községben van postahivatal, önálló önkormányzat, alapfokú egészségügyi ellátás, óvoda, 8 osztályos általános iskola. A település déli részén áthalad a 75-ös út, mely Keszthely felé halad tovább keletre. A Fő utcán a 75-ös út folytatásában is megmarad a nagy forgalom.

A település egyetlen utcája a Fő utca, melyen a teherforgalom igen nagy. A légszennyezés mellett a zaj- és rezgésterhelés is ebből a forgalomból adódik. A szennyezés azért is jelentkezik rendkívül dominánsan, mert ez a település egyetlen és központi útja. A gázfűtés térhódításával a téli fűtési terhelések csökkennek.

A két közeli nagyváros – mely turisztikai vonzerőt jelent, paradox módon - túlzott növekedésével, a még meglévő természeti területek eltűnésével ezt a vonzerőt károsítja. Hévíz nyugati oldala a település felé nem mutat túl szép képet, a berek felszámolása után semmi sem szabhat gátat a további terjeszkedésnek és a látkép romlásának.

A kulturális turizmus a településen nem jelentős, a község nem rendelkezik olyan vonzerővel, mely versenyképessé tehetné a térségben. A gyógyturizmusban csak mint szállásadó vesz részt a település, mivel az ehhez szükséges adottságokkal nem rendelkezik.

A gasztronómiai- és borturizmus fejlesztésére volna lehetőség és kedv a településen, már készült pincekataszter. A kis magánpincékben poharazgatók nyitását tervezik, ahol minden gazda a saját borát kínálhatná. A településen a borturizmussal összekötve lehetne a gasztronómiai turizmust is fejleszteni, ki kell alakítani, egy a településre jellemző ízvilágot. Konferenciaturizmus a község adottságaiból kifolyóan nem jellemző. A fejlesztés a Kolping hotel megépülésével jelentősen felgyorsult. Lázár László polgármester úr megfogalmazásában: „a falunak fel kell nőnie a betelepült vállalkozásokhoz.” Az ide érkező turisták nem Alsópáhok miatt jönnek Alsópáhokra, de a feltételeket a falu teremtette meg. A siker kulcsát a földrajzi elhelyezkedés magától értetődően adja, de a turizmus oldaláról ez még önmagában nem garancia a sikerhez és pláne a fenntarthatóságnak nem záloga. Ismerkedjünk meg tehát a Kolping mozgalommal, melynek betelepülése igen jelentősen hozzájárult nemcsak a falu, de a kistérség fejlődéséhez, sajátos színfoltot és példaértékű kínálatot teremtve a térség turisztikai adottságaihoz illeszkedően.

Kolping Adolf mint kölni egyházmegyes katolikus pap 1849-ben indította el mozgalmát. Teológiai tanulmányai és pappá szentelése előtt iparosként a cipész szakmában dolgozott. Fiatal káplánként személyes küldetését abban ismerte fel, hogy a nyomasztó szociális problémák enyhítésére szentelje életét. A katolikus legényegylet megalapításával a fiatalokat ki akarta vezetni az elszigeteltségükből, életük sikeres megoldásához kívánt segítséget nyújtani közös művelődés és önszegélyezés megszervezésével. A társadalom átalakulását az egyes emberek megváltoztatása által

akarta elérni. Célja elkötelezett keresztények nevelése volt, akik képesek felelősen helytállni a családi életükben, a hivatásukban és a társadalomban. Meg volt győződve arról, hogy a társadalmi bajokat csak a keresztény elvekhez való visszatérés által lehet enyhíteni és megoldani. Szándéka szerint a kereszténységet életszerűen és bátran bele kell vinni a gyakorlati életbe.

Kolping mozgalma Magyarországon 1989-ben éledt újjá a Pécsi Kolping Család megalapításával. Érdekesség, hogy a Pécsi Kolping Család a rendszerváltás legelső civil szervezete, melyről cégbírósági bejegyzés tanúskodik. A Magyar Kolping Szövetség 1990 novemberében az akkor létező 7 egyesületből alakult meg. Kolping látogatásának 140 éves évfordulójára 1996-ban az egyesületek száma 80 fölé emelkedett, 2003-ra pedig a százat is meghaladta. A helyi Kolping-családok súlyponti feladata ma is elkötelezett keresztények nevelése, akik felkészültségük alapján képesek aktívan közreműködni a társadalom alakításában, és közös kezdeményezéseikkel segítenek a szociális problémák megoldásában.

A Magyar Kolping Szövetség mint egyházi magántársulás egyben iskolafenntartó is. Fontos intézmények a Szekszárdon, Pétfürdőn, Esztergomban, Gyöngyösön, Budapesten működő Kolping szakmai oktatóintézetek illetve szakképző iskolák és a Nagykőrösi Kolping Katolikus Általános Iskola. A fiatalok a háztartásvezetés, a szabás-varrás, a fafeldolgozás, a vendéglátás és a kertészet szakterületein nyernek kiképzést. Szinte mindegyik Kolping iskola mellett kollégium is működik biztosítva ezzel a távolabbról érkező tanulók elhelyezését. Egyes Kolping szakmai oktatóintézetek munkanélküli felnőttek átképzésére szakképzettséget biztosító tanfolyamot is indítanak. Fenti intézmények tevékenységét a Kolping Oktatási és Művelődési Alapítvány koordinálja. A felsoroltak, mint nem állami működtetésű szakmai oktató intézmények országos elismertségre tettek szert.

A szociális helyzet javítását célozza az Alsópáhokon épült Családi Üdülő és Továbbképző intézmény. Létesítésére és működtetésére a Magyar Kolping Szövetség közhasznú alapítványt hozott létre az Augsburgi Kolping Képzési Egyesület és az Augsburgi Kolping Szövetség Rudolf Geiselberg Alapítványával közösen. A létesítményhez 40 családi lakosztály, oktató termek, kápolna, könyvtár, hobby-helyiségek, óvoda, étterem, valamint üzlet és borozó, továbbá uszoda és különböző sportpályák tartoznak. Az intézmény 1996-ban kezdte el működését.

A Kolping-mozgalom a házasságot és a családot tekinti az emberhez méltó társadalom legfontosabb előfeltételének. A Kolping-mozgalom a politikában és a társadalomban is síkra száll a házasság és család méltányos elismeréséért és védettségéért. Ebből eredeztethető a Kolping Családi Hotel családbarát jellege és Magyarországon jelenleg egyedülálló családközponitú árpolitikája és szolgáltatásai. A szállodaiipari versenytársakkal nagyjából megegyező árakért itt speciális bébi-és gyermekbarát berendezések használata díjmentesen vehető igénybe minden szobában és apartmanban. Ilyenek a gyermekágy, gyermekágynemű, pelenkázó, fürdetőkád, bili, WC-ülőke a kisgyermek számára, zsámoly a mosdó eléréséhez, érintésvédett dugaszolóajzatok.

Egyéb, szükség szerint igénybe vehető eszközök és szolgáltatások, amelyek használatát az ár szintén tartalmazza (és így válik igazán versenyképpé más szállodákkal szemben): babakocsi, hátihordozó, cumisüveg melegítő, lázmérő, baby-phone, a mikrohullámú sütő használata, az étteremben a nyitva tartás ideje alatt vehető igénybe, gyermekülés biciklire, kisbábák szoptatására kényelmes fotel és egy paraván is található a női mosdókban, állandó bébibüfé a vacsoránál, gyermekjátékszótér, fedett és szabadtéri gyermekpancsoló, gyermekmedence, baba-mama stúdió melegítési lehetőséggel, mosogatóval és hűtőszekrényel felszerelve.

Külön díjfizetés ellenében igénybe vehető eszközök és szolgáltatások: vízhatlan pelenka a fürdéshez, gyermek fürdőköpeny, baby-sitter, gyermekbicikli, pónilovarda, pelenka végszükség esetén.

Továbbá heti 35 órás gyermekfelügyeletet biztosítanak szakképzett óvónőkkel a Kolping saját óvodájában és a hozzá kapcsolódó játszótéren a Szálloda területén.

A szálloda történetével kapcsolatosan az alábbiak emelhetők ki. 1991. májusában merült fel először egy magyarországi Kolping Hotel alapításának gondolata. A Magyar Kolping Szövetség elnöke és az augsburgi egyházmegyei Kolping Szervezet ügyvezető igazgatója megbeszélést tartott, hogy milyen módon lehetne Magyarországon egy családi üdülő- és kultúrközpontot kialakítani. 1991. júniusában megszületett a döntés az üdülőközpont létesítéséről. Elkezdődött a különböző szempontoknak megfelelő telek keresése, és már 1991. szeptemberében a végiglátogatták a szoba jöhető helységeket. A végső fordulóban Balatonfüred, Várvolgy és Alsópáhok maradt versenyben. Végül Alsópáhokra esett a választás. 1992. márciusa és júliusa között került sor az ingatlanok megvételére ekkor összesen 53.000 m² volt a terület nagysága. 1993. október 30-án Dr. Surján László népjóléti miniszter által megtörtént az alapköletétel, és kezdetét vette a folyamatos építkezés, ami egészen 1996. október 5-ig tartott.

A szálloda céljai:

- a családi üdülés biztosítása, különös tekintettel a hátrányos helyzetű családok számára;
- képzési programok, továbbképzés biztosítása fiatalok és felnőttek számára egyaránt;
- vallási képzés: lelkinapok, prézes (lelki vezető) továbbképzések, keresztény szervezetek összejevetelei;
- szakmai szemináriumok, vállalatok számára szervezett szemináriumok, konferenciák;
- egészségügyi, rekreációs, wellness hetek biztosítása a felüdülni vágyóknak.

A Kolping Családi Hotel a mai napig az egyetlen olyan szálloda Magyarországon, ahol mind a környezet, mind a tárgyi feltételek adottak ahhoz, hogy akár néhány hónapos babával is kényelmesen és nyugodtan nyaralhassanak a vendégek.

A falu és a Hotel, illetve annak szellemiségének találkozása állt példának középpontjában. Az egykori mezőgazdasággal és állattenyésztéssel foglalkozó lakosság mára eredeti foglalkozásával jobbra felhagyott. Az állatállomány minimális, főképp szárnyasokból áll. Állattenyésztéssel 5-7 család foglalkozik, ebből kettő tejtermeléssel. A lakosság kisebb részben helyben, a vendéglátóegységeknél, a fatelepen, az alap-és középfokú szolgáltatásoknál, illetve nagyobb részben a szomszédos városokban, Hévízen, Keszthelyen talál munkát. A településen a mintegy 130 főt foglalkoztató Kolping Családi Hotel és Képző Központ munkaerő igényének 30%-át alsópáhokiak adják, akik jellemzően animátor, gyermekfelügyelő, konyhai kisegítő, kertész, szoba

2. táblázat: A vendégéjszakák számának alakulása

	2001	2002	2003
Január	3 308	3 673	5 533
Február	3 307	4 212	4 232
Március	5 789	6 554	6 297
Április	6 598	5 849	6 237
Május	5 541	7 452	7 776
Június	9 177	9 732	10 109
Július	10 373	11 213	
Augusztus	10 524	10 822	
Szeptember	7 919	7 688	
Október	7 101	7 546	
November	6 222	6 908	
December	3 000	3 736	
Összesen	78 859	85 385	

asszony és úszómester munkaköröket töltenek be. A Hotel utazási költségtérítést biztosít dolgozóinak, és messzemenően törekszik helyi -illetve környékbeli munkaerőt alkalmazni. Az étel-miszer-beszállítás túlnyomó részét nagykereskedésekből fedezi a Hotel. Az alsópáhoki mezőgazdasági őstermelőktől is megvásárolják terményeiket ha az megfelelő minőségű, de ennek aránya az összbeszérésnek alig éri el az 1%-át.

Összefoglalva elmondhatjuk, hogy az alsópáhoki Kolping Családi Hotel megvalósulásához a beruházói oldalról vallott feltételek szerint tisztességes munka, a keresztény értékrend és a család intézményének középpontba állítása kellett, mely olyan hármasságot alkot, ami egy egészséges és működőképes közösséget illetve társadalmat egyaránt képes működtetni. A Kolping mozgalom szigorúan különválasztja a non-profit és a profitorientált programjait, de kétségen felül áll, hogy a célok elérésének finanszírozására, azt kiegészítve működnek a Kolping hálózat tulajdonában lévő profitorientált vállalkozások. A Kolping Hotel igazgatója, Baldauf Csaba szerint a vendégek 60-70%-a a terméket keresi (családbarát üdülés) és nem Hévíz vagy Keszthely közelségét. A Hotel koncepciója egyébként 1996 óta folyamatosan bővül, változik, és egyre hangsúlyosabbá válik a család ill. gyermekközpontúság. Igen jelentős – és ezt a fenntarthatóság szempontjából nem lehet elégszer hangsúlyozni! – a visszatérő vendégkör aránya, akiket már név szerint köszöntenek a recepciónál és akik név szerint ismerik a Hotel dolgozóit. Szintén nagyon jelentős a hazai vendégkör aránya, akiknek fele szintén visszatérő, állandó vendég immár.

Összegzés

A keszthelyi kistérségben hat példát vettünk szemügyre. Mindegyik esetben az összefogás teremtő erejére, a közös gondok megoldására, közös álmok megvalósítására való törekvésre figyeltünk, feltételezve, hogy a regionális identitás láthatatlan, de létező erőforrás, mely segít megtalálni a kapcsolódási pontokat a partnerség kialakításában, a problémák megnevezésében és a lehetőségek módszeres feltárásában és ezáltal a fejlődés fenntarthatóságának biztosításában. A Kolping Családi Hotel példája annyiban tér el a többitől, hogy nem lokális, hanem a térhez viszonylag nehezen köthető azonosságtudatra, a keresztény értékekre alapult a fejlesztés és a beruházás megvalósítása. Az viszont egyértelműen kiderült, hogy ebben az esetben is, mintegy szellemi háttérként, unikális jelleggel megjelent egy értékrend és azonosságtudat a projekt megvalósítását meghatározó feltételek alapjául.

A jelenlegi trendek azt mutatják, hogy az idegenforgalom – vendéglátás – kereskedelem és az ezt kiszolgáló háttér-tevékenységek lesznek mindinkább meghatározóak a keszthelyi kistérségben. Ahogy arra a bevezetőben utaltunk, a lakosság megtartása, mint fő célkitűzés mellett megjelenik az igény, hogy a települések több élményt nyújtsanak a vendégeknek, több információtartalmat tudjanak adni a szolgáltatásokról, és kiküszöböljék a szezonhatást a parttól távolabbi települések bekapcsolásával. A térségben működő jelentősebb fejlesztési szervek és intézmények munkája kulcsfontosságú a régió további fejlődését illetően, ezek: a három önkormányzati társulás, a Zala Megyei Kereskedelmi és Iparkamara, Balaton Fejlesztési Tanács, Balatoni Integrációs és Fejlesztési Ügynökség Kht., Balatoni Regionális Fejlesztési Rt., Zala Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvány, Nyugat-Balaton Térésmarketing Kht., Helikon Kastélymúzeum, Balatoni Múzeum, Veszprémi Egyetem Georgikon Mezőgazdaságtudományi Kar.

A Nyugat-Balaton mikrorégió különlegesen gazdag a táji-természeti, épített és kulturális örökség értékeit illetően. Ezek pontos számbavételét mielőbb biztosítani kell, majd gondoskodni a vidéki életfeltételeket javító, speciális idegenforgalom szolgáltatá-

állításukról, s ezzel megóvásukról, fejlesztésükéről. Ehhez konkrét tervek és elképzelések, koncepciók kidolgozása szükséges, de a tervezés csak az első lépés: mint azt a konkrét példán is láttuk a Tátika-Rezi régióban; a következetes megvalósítás és az azt biztosító anyagi háttér megteremtése, a program további, gazdaságilag és ökológiailag is fenntartható működtetése a valódi kihívás.

A munkanélküliség problémájával mindenhol találkozhatunk, legyen szó fejlett vagy fejlődő országokról. A helyi problémák megoldásához kötött, helyi munkanélküliséget felszámoló foglalkoztatási program példáját láttuk a Kis-Balaton térségében. Egy hasonló program kidolgozásához a „kellékek”: jó helyismeret, világos célok, jó párbeszéd az önkormányzatok és a szociális ill. foglalkoztatási ügyekben érdekelt szervezetek közt, a hatékony szervezés és a lakosság széles körű bevonása álltak a sikeres program mögött.

A programok megvalósítása a lehetőségeken és a lehetőségekkel élni tudó emberek csoportján, azon belül is az egyes embereken múlik. A személyi és intézményi feltételek megteremtésére két példát is láthattunk, eltérő – egy vidéki és egy városi – környezetben, ami jelzés értékű, hogy a térségben már felismerték a szervezetépítés fontosságát és kiemelt szerepét a fenntarthatóság biztosításának érdekében.

Amennyiben az autonómiát a demokrácia eszméjének alapvető jellemzőjeként értékeljük, annak számos aspektusa közül kiemelhető az energia-függőség problematikája. A planetáris szinten komplex problémára lokális szintű válasz a megújuló, helyi erőforrásokra épülő energiahasznosító rendszerek tervezése és működtetése. A projekt hatásainak értékelésénél fontos megjegyezni, hogy az önkormányzatok költségvetésének túlnyomó részét az intézményeik fenntartására, közfeladatok (pl. közvilágítás) ellátására fordított kiadások terhelik. Ezen költségek egy jól tervezhető és kimutatható része a felhasznált energia; közüzemi díjak kifizetésére fordítódik, mely jórészt kiváltható ezen megújuló, helyi energiaforrások bevonásával. Ezen megújuló energiaforrások hasznosításával kapcsolatos szakmai viták értékelése kívül esik jelen esettanulmány gyűjtemény keretein, de a fenntarthatóság szempontjából látható és látnunk is kell, hogy a hagyományos, fosszilis energiaforrásokra épülő gazdaságnak hosszú távon ez az egyetlen és szükségszerű alternatívája. Tudnunk kell arról hogy léteznek helyi kezdeményezések, fenntartható modellek, melyek életképességét nagyban elősegíti ezen rendszerek folyamatos technikai korszerűsödése és egyre javuló hatásfoka. Ezt az innovatív és kezdeményező szerepet vállalta fel a sármelléki önkormányzat a térségben. A projekt megvalósításától remélhetjük, hogy országos szinten is segít a megújuló energiaforrások felhasználásának és az enregiatudatos önkormányzati döntések népszerűsítésében.

A kistérségek szerepének várható alakulásáról szólva elmondhatjuk, hogy Magyarországon a kistérségi-városkörnyéki szint már ma is fontos szerepet játszik mind a közigazgatásban, mind a területfejlesztésben, jelentőségének növekedése azonban az elkövetkező években inkább a területfejlesztésben valószínű, mint a közigazgatásban. Közigazgatási téren a kistérségi-városkörnyéki funkciók kis mértékű bővülése a települési igazgatási feladatoknak a vonzaskörzetre történő további kiterjesztése útján képzelhető el, de a települések közötti együttműködés erősítése inkább a különböző társadalmi, szociális szolgáltatási funkciók (oktatás, egészségügy stb.) területén célszerű. A nyugat-európai településegysítési tendenciák érvényesítése Magyarországon belátható időn belül elképzelhetetlennek látszik, ezért a települési funkciók hatékonyabb ellátása érdekében inkább a feladatok társulások keretében történő közös ellátásának további kiterjesztése látszik a lehetséges útnak. A területfejlesztés területén Magyarországon a kistérségi szint kitüntetett jelentőségét – egyebek mellett – a területi fejlettségbeli különbségek ellen ható kiegyenlítési tendenciák erősítésének szükségessége támasztja alá.

A kistérségeken belül a klasszikus három szektornak - a önkormányzati/intézményi, a gazdasági és a civil szektornak - speciális szerepeket kell játszania annak érdekében, hogy a kistérségben stabil, prosperáló közösségek legyenek és a településeken a növekedés, fejlődés fenntartható legyen. Az EU csatlakozást elősegítő nemzetközi, hazai és kistérségi területfejlesztési források ma a térség gazdasági növekedésének, fejlődésének alapvető motorja és egyben meghatározó, hatékony és pozitív erői lehetnek a települések és a régió problémáinak megoldásában.

Ugyanakkor fennáll annak veszélye, hogy ennek a dinamikának a következtében az üzlet, a gazdasági tevékenység függetlenedik a térség lakóinak törekvéseitől, igényeitől, a térség kultúrájától, örökségétől, azaz elszakad a gyökerektől. A mikrorégió problémáinak komplexitása miatt a területfejlesztési, gazdasági, közigazgatási és civil szereplők részére a térség gazdasági, infrastrukturális, egészségügyi, oktatási és szociális intézményi fejlesztésének komplex kidolgozására, a programok további összehangolására, folyamatos párbeszédre van tehát szükség.

Fel kell továbbá hívni a figyelmet azokra a veszélyekre melyekkel már a közeli jövőben számolni kell. A közlekedési kapcsolatok, a megközelítés közúton még nem kiépített de a tehergépjármű forgalom már nemcsak tönkreteszi az utakat, hanem a megnövekedett zaj -és levegőszennyeződés a turistákat is elriaszthatja. A turizmus minőségét javítani kell, de a térségnek több lábón kell állnia. Már most is sok, főleg fiatal panaszkodik arra hogy kevés a környéken a képzettségüknek megfelelő állás. Ami pedig a jövőt illetően a legfontosabb lehet, az a tudásalapú, versenyképes gazdaság megteremtése. Egyértelműnek látszik, e nélkül nemcsak Magyarország, de Európa is lemarad a következő 10- 15 évben az USA és Távol – Kelet, Japán és Kína mögött. Mindezért növelni akarják a kutatás, a tudományos munkák költségvetését az EU-ban központilag is. Jó lenne, ha ezt a lehetőséget a csatlakozást követően Keszthely is ki tudná használni és a sokat emlegetett tudományos , innovatív és kutató tevékenység a helyi adottságokhoz igazodó lehetőségek kihasználásával új lendületet kapna, az európai hírű Georgikon mezőgazdasági hagyományok pilléreire új munkahelyek jönnének létre. (Példaként említendők a szőlőnemesítés terén elért nemzetközi sikerek.)

Természetesen a tudományos bázis és a befektetés a döntő, de előny lehet, hogy a környék vonzó, így a fiatal diplomások és a külföldiek számára is megfelelő életteret biztosít a letelepedéshez, akár a nagyvárosok helyett; mintegy megteremtve a nagyvárosi lét vidéki alternatíváját. Ez jelenhetné majd a térség hosszútávú életképességének megőrzését, fenntartható fejlődésének biztosítékát a helyi potenciálokra alapozva, a lakosság-megtartó erejének helyreállítását a már sikeres gyógyturizmus mellett, kiegészítve a sporttal, kultúrával, és az igazán minőségi vendéglátással.

Felhasznált irodalom

Bonifert Donát: A kistérségek szerepe az Európai Unió országaiban és Magyarországon. Falu Város Régió 2003/5. szám. 6-12. oldal.

Enyedi György: Regionális folyamatok Magyarországon. MTA VITA Alapítvány, Budapest, 1996

Horváth Gyula: Európai regionális politika. Budapest–Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 1998

Hrubi László: A megyei területfejlesztési koncepciók. (A területi tervezés új kihívása: a területfejlesztési koncepció c. konferencia II. Pódiumbeszélgetés: A megyei fejlesztési koncepciók összefoglalója). – Tér és Társadalom, 11. 3. 79–86. p., Budapest, 1998

Husztí Levente: A regionális gondolkodás térnyerése a helyi potenciálok fejlesztésében, avagy örökségturizmus Keszthelyen és környékén, PTE tanulmány, Pécs, 2002.

Husztí Levente: Az EU LEADER programjáról és a kapcsolódó hazai vidékfejlesztési lehetőségekről, Ma & Holnap területfejlesztési és környezetvédelmi folyóirat, 3. évf. 3. sz., Budapest, 2003

Husztí Levente: Egy önmagára talált kistérség – a Nyugat-Balaton térségének bemutatása, Ma & Holnap területfejlesztési és környezetvédelmi folyóirat, 3. évf. 3. sz., Budapest, 2003

Husztí Levente: Az Európai Unió területstatisztikai rendszere, PTE tanulmány, Pécs, 2001
Kasza Sándor (szerk.): A településfejlesztés elmélete és gyakorlata, CEBA kiadó, Budapest, 1996

Kiss János: A hazai területfejlesztési gyakorlat néhány kulcsproblémájáról, Tér és Társadalom, 1997/3 73-78 p. MTA RKK, Győr, 1997

Piskóti István-Dankó László- Schupler Helmut-Büdy László: Régió- és településmarketing, RMC Regionális Marketing Centrum Kft., Miskolc, 1997

Szakál F.: A fenntartható mezőgazdaság és szerepe a vidéki térségek fejlődésében, A falu 1999./2., Budapest, 1999

Szörényiné Kukorelli Irén: Fejlesztési koncepciók a kistérségek számára, Tér és Társadalom 1997/3; 94 p. MTA RKK, Budapest, 1997

Szörényiné Kukorelli Irén: A kistérségi szint megjelenése a terület- és foglalkoztatáspolitikában, Országos Foglalkoztatási Közalapítvány, Budapest, 2002

Területfejlesztés Magyarországon, Váti Kht. Budapest, 1998.

Jones, B.-Keating, M. (eds.): The European Union and the Regions; Oxford: Clarendon Press, 2000, pp. 249-266.

Településfejlesztési, országos, regionális és megyei koncepciók

„Kis-Balaton térségi biomassza – nád-, sás-, gyékény, vízinövények, hulladékok – megújuló hőenergia hasznosítása” tanulmányterv 2003. április

„A Tátika-Rezi Régió Önkormányzati Társulás természeti és kultúrtörténeti értékeire épülő szelíd turizmus,, 2001.

„A közigazgatási kistérség”, „A regionális intézményrendszer kiépítése”, „Az önkormányzati finanszírozás korszerűsítése” tanulmányok, IDEA Munkacsoport, Belügyminisztérium, 2003. április

Interjúk: a három társulás elnökével és menedzsereivel az együttműködés lehetőségeiről 2002. november 12. Keszthely; Szalóky Jenő polgármesterrel, a Keszthely-Hévíz Kistérségi Fejlesztési Társulás elnökével. A kistérség helye, szerepe a régióban. 2003. február 11.; Husztí Zoltán Ferenc polgármesterrel, a Tátika-Rezi Társulás elnökével a térségi együttműködésről. 2003. február 17.; Laza Mihállyal, a Keszthely Térségi Vállalkozók Klubjának elnökével Téma a vállalkozók bevonása a térség fejlesztési lehetőségeinek felmérésébe, kidolgozásába. 2003. február 18.; Gyuk Jánossal, Cserszegtomaj polgármesterével a települési elképzelésekről, fejlesztésekről. 2003. február 25.; Szabó Vendel polgármesterrel, a Kis-Balaton Térségi Társulás elnökével. Kistérségi lobby, a Kis-Balaton foglalkoztatási programja és a reptér fejlesztésének kérdései. 2003. március 6.; Konferencia a területfejlesztési törvény, ill. az NFT Balaton régióra vonatkozó részeinek várható hatásairól, kistérségi kiállítással egybekötve. 2003. március 27-28., Balatonföldvár; „Kistérségek az Unió kapujában” területfejlesztési konferencia, 2003. április 1. Polgármesteri Hivatal, Gyenesdiás; Megbeszélés Bubla Zoltán térségmenedzserrel, Bozzay Balázssal, a Nyugat-Dunántúli Regionális Fejlesztési

Ügynökség munkatársával, Gauder Péter tanácsadóval és Szalóky Jenő társulási elnökkel: kistérségi projektfejlesztés, kulcsprojektek a Nyugat-Balaton térségében. 2003. április 24. Keszthely; Ádovics István polgármesterrel a falusi turizmus lehetőségeiről, 2003. május 5, Szentgyörgyvár; Szabó Vendel társulási elnökkel a Kis-Balaton térségének turisztikai lehetőségeiről. Elnök úr felhívja a figyelmet a Balaton-felvidéki Nemzeti Parkkal való közös munka nehézségeire, a természetvédelmi hatóság által az önkormányzatok elé állított akadályokra, mely korlátozásokat nehezen fogadnak el a helyi lakosok és túlzónak tartanak. 2003. május 6. Sármellék; Dr. Szabóné Lázár Ibolyával, a Georgikon Majormúzeum igazgatójával a kihasználatlan mezőgazdasági potenciálokról, Georgikon hagyományok újjáélesztésének igényéről. 2003. június 27. Keszthely; Lázár László polgármesterrel az alsópáhoki „élhető falu” tervről, a fejlesztési lehetőségekről és a Kolping Családi Hotel működésének hatásairól. 2003. július 8. Alsópáhok; Baldauf Csaba ügyvezető igazgatóval a Kolping Családi Hotel működéséről, a Kolping mozgalomról és a település illetve a térség turisztikai lehetőségeiről. 2003. július 8. Alsópáhok; Kistérségi tanácskozás, társulási ülés, téma: Területfejlesztési Tanácsadó Testület létrehozása önkormányzati, vállalkozói és civil szereplők bevonásával. 2003. július 10. Keszthely; Huszti Zoltán Ferenc polgármesterrel a Tátika-Rezi kistérség kiterjesztési lehetőségeiről, fejlesztési lehetőségeiről, különös tekintettel a most épülő Vidékfejlesztési és Falumegújítási Központ szerepéről. 2003. július 21. Zalaszentő